

ღალი დალაქიშვილი

ბოლნისის ენის სახლის მასწავლებელი

სახელმწიფო ენის სწავლების მდგომარეობა ბოლნისის ახერბაიჯანულ მოსახლეობაში

აბსტრაქტი

საქართველოში ეთნიკურ უმცირესობების თემაზე ჩატარებულ კვლევებში აღნიშნულია, რომ უმცირესობები, საზოგადოდ, გაუცხოებულად აღიქვამენ თავს. ინტეგრაციის ხელისშემშლელი უმთავრესი ფაქტორი სახელმწიფო ენის არცოდნაა.

სახელმწიფო ენის სწავლების კუთხით გასულ წლებში ბოლნისის რაიონში საკმაოდ დიდი სამუშაო ჩატარდა. სტატიაში წარმოდგენილია ქართულის, როგორც მეორე ენის სწავლებისა და ბილიგვური განათლების პილოტირების პროცესში წარმოჩენილი პრობლემები და ამ პრობლემათა გადაჭრის მიმართულებით კონკრეტული რეკომენდაციები.

საქართველო მრავალენოვანი და პოლიეთნიკური ქვეყანაა. მისი მოსახლეობის 13%-ს სწორედ ეთნიკური უმცირესობები წარმოადგენენ. 2002 წლის აღწერის შედეგების მიხედვით, ყველაზე მრავალრიცხოვანი ეთნიკური უმცირესობა ახერბაიჯანელები არიან.

საქართველოში ეთნიკურ უმცირესობების თემაზე ჩატარებულ რიგ კვლევებში აღნიშნულია, რომ უმცირესობები, ზოგადად, მეორე კლასის მოქალაქეებად აღიქვამენ თავს. (გაუცხოებულნი არიან) მათი აზრით, მაშინ, როცა დანარჩენი ქვეყანა ვითარდება, იმ

რეგიონებში, რომელიც უმცირესობებითაა დასახლებული, ცხოვრების პირობები არ უმჯობესდება. თუმცა, რეალურად საქართველოს სხვა რეგიონებშიც, სადაც მცხოვრებთა უმრავლესობა ქართველია, მდგომარეობა, განსაკუთრებით კი ეკონომიკისა და ინფრასტრუქტურის განვითარების თვალსაზრისით, განსხვავებული არ არის.

უმცირესობების გაუცხოება რამდენიმე მიზეზით არის გამოწვეული:

- კულტურულ-ეთნიკური კავშირების არარსებობა;

- გზებისა და კომუნიკაციების გაუმართაობა;
- ინფორმაციული ვაკუუმი;
- ეკონომიკური სიდუხჭირის გამო უმცირესობების მჭიდრო ეკონომიკური კავშირი უფრო მეტად მეზობელ სახელმწიფოებთან, ვიდრე საქართველოსთან;
- სახელმწიფო ენის არცოდნა; ჩვენი აზრით კომუნიკაციისა და ინტეგრაციისათვის ყველაზე დიდი ხელისშემშლელი ფაქტორი საერთო ენის არარსებობაა.

ამ მიმართულებით გასულ წლებში რაიონში საკმაოდ დიდი სამუშაო ჩატარდა.

ჯერ კიდევ შევარდნაძის მმართველობის პერიოდში საქართველოს ენის სახელმწიფო პალატის ინიციატივითა და სიგარეტის მწარმოებელი ფირმა „ფილიპ მორისის“ ფინანსური მხარდაჭერით ბოლნისის რაიონის ხუთ სოფელში: ჯავშანიანში, ქვემო ბოლნისში, ნახიდურში, ცურტავსა და ძველ ქვეშში შეიქმნა ქართული ენის კურსები საჯარო მოხელეებისათვის,

ეთნიკური უმცირესობების პრობლემები განსაკუთრებით აქტუალური გახდა 2003 წლიდან, ამავე დროიდან განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ, „სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობის ცენტრთან“ ერ-

თად, საქართველოში მოქმედი ეუთოს ეროვნულ უმცირესობათა უმაღლესი კომისრის ოფისის ფინანსური დახმარებით განახორციელა პროექტი „ქართულის, როგორც მეორე ენის ხელშეწყობა ქვემო ქართლის არაქართულენოვან სკოლებში“.

მოგვიანებით რაიონში გააქტიურდა ენის შემსწავლელი კურსების საქმიანობა. 2006 წლის სექტემბრიდან „სამოქალაქო ინტეგრაციისა და ეროვნებათშორისი ურთიერთობის ცენტრისა“ და ეუთოს ერთობლივი პროექტის „ენის კურსები საჯარო მოხელეებისათვის“ ფარგლებში შეიქმნა სამი წრე სკოლის დირექტორებისა და საჯარო მოხელეებისათვის.

2007 წლიდან ენის შესწავლის საქმეში ჩაერთვნენ ადგილობრივი არასამთავრობო ორგანიზაციები. ამ მხრივ განსაკუთრებით მდიდარი გამოცდილება გააჩნია „საქართველოს ახალგაზრდული ცენტრების კავშირი აბნმ ბოლნისის ფილიალს“. მისი მხარდამჭერი იყო ეუთო. აქ 2007-2009 წლებში სხვადასხვა პროექტების ფარგლებში 231 მოსწავლეს ჰქონდა შანსი, აემალეებინა სახელმწიფო ენის ფლობის დონე.

2007 წელსვე აბიტურიენტების მოსამზადებლად განათლებისა და მეცნიერების სამინისტრომ დააფინანსა ორი ჯგუფი. 2009

წელს საჯარო სკოლებში მარნეულის კულტურის ცენტრის ინიციატივითა და აზერბაიჯანის რესპუბლიკის დაფინანსებით ცხრა სკოლაში გაიხსნა ქართული ენის კურსები, თითოეულ ჯგუფში გაერთიანებულია 20 მოსწავლე. პედაგოგები შეირჩა სკოლის დირექტორების მიერ, მიმდინარე წელს კი ჯგუფების რაოდენობა თორმეტამდე გაიზარდა.

ამ პროექტების განხორციელებაში მეტად აამაღლა არაქართველთა მოტივაცია, ელემენტარულ დონეზე დაეუფლნენ სახელმწიფო ენას, თუმცა, პრობლემა პრობლემად დარჩა, რადგან დღევანდელი სიტუაცია მაინც არაა დამაკმაყოფილებელი: ეთნიკური უმცირესობების წარმომადგენლების (აზერბაიჯანელების) დიდი ნაწილი ვერ ფლობს სახელმწიფო ენას,

საჭიროა ბოლნისის აზერბაიჯანულ მოსახლეობაში ქართული ენის ცოდნის ხარისხის ამაღლება, რაც უნდა განხორციელდეს ასევე სახელმწიფო ენის შესწავლის მიმართ მათი დაინტერესების ზრდის პირობებში, რადგან სხვა შემთხვევაში ვერც ერთი, რაც არ უნდა მაღალი ეფექტურობის მქონე პროექტი იყოს, ვერ უზრუნველყოფს სასურველი შედეგების მიღწევას. გასათვალისწინებელია ასევე, რომ

აღნიშული ანალიზი ასეთივე წარმატებით შესაძლებელია გამოყენებულ იქნეს სხვა უმცირესობებთან მიმართებაშიც.

შექმნილი სიტუაციის შესწავლისა და გამოცდილების გაზიარების გათვალისწინებით განვიხილავთ რამდენიმე ალტერნატივას:

1. ბილინგუური სწავლების მოდელის დანერგვა;
2. ქართული ენის მასწავლებლების მაღალკვალიფიციური კადრებით ჩანაცვლება;
3. ეთნიკური უმცირესობებისათვის ეროვნულ გამოცდებზე შედგათიანი პირობების შეთავაზება.

ამ ალტერნატივებს გააჩნია როგორც დადებითი, ისე უარყოფითი მახასიათებლები.

ქართული ენის მაღალკვალიფიციური კადრებით ჩანაცვლების მცდელობა უკვე იყო არაერთგზის განხორციელებული ჩვენს ქვეყანაში. ამ ალტერნატივის დადებითი მხარე ის არის, რომ კვალიფიციურ კადრს შეუძლია აამაღლოს სწავლების ხარისხი, გაზარდოს მოსწავლეთა დაინტერესება, მაგრამ ისიც გასათვალისწინებელია, რომ აღნიშნული ალტერნატივა არ ხასიათდება კომპლექსურობით და ვერ უზრუნველყოფს პრობლემის

სისტემურ გადაწყვეტას. ალტერნატივის შედეგების პროგნოზირებისას, მნიშვნელოვანია გავითვალისწინოთ მისი ნაკლოვანი მხარეებიც. კერძოდ, დიდი დანახარჯები, პედაგოგთა ანაზღაურებისა და მათთვის გამოყოფილი დამატებითი ფინანსების სახით; ერთჯერადი და არა სისტემატიზირებული ხასიათი; საჭირო კადრების სიმცირე და მოქმედების შეზღუდული არეალი; კადრების დაბალი პასუხისმგებლობის დონე, რომელიც შეუძლებელია დაძლეული იქნას თუნდაც მაღალი ანაზღაურების სანაცვლოდ; დამოკიდებულება, რომლის თანახმად, მხოლოდ კადრები ვერ წყვეტენ პრობლემას;

ეთნიკური უმცირესობებისათვის ეროვნულ გამოცდებზე შეღავათიანი პირობების შეთავაზება – მიმდინარე წელს ეთნიკური უმცირესობებისათვის წესდება შეღავათიანი პირობები ეროვნულ გამოცდებში მონაწილეობის მისაღებად. ამგვარმა გადაწყვეტილებამ შესაძლებელია გაზარდოს მათი დაინტერესება ერთიან ეროვნულ გამოცდებში მონაწილეობის თვალსაზრისით და მეტს გაუჩინოს გამოცდებში მონაწილეობის სურვილი, თუმცა, ალტერნატივის უარყოფითი მხარე ის არის, რომ ის ვერ დაეხმარება

ეთნიკურ უმცირესობებს შეისწავლონ სახელმწიფო ენა საჭირო დონეზე. საბოლოოდ იმის გამო, რომ სათანადოდ არ ეცოდინებათ სახელმწიფო ენა, პროფესიონალიზმის დონითაც ვერ გაუწევენ კონკურენციას დომინანტ მოსახლეობას.

ბილინგვური განათლების მოდელის დანერგვა საშუალებას მისცემს ეთნიკურ აზერბაიჯანელებს დაწყებითი კლასებიდანვე მშობლიურ ენასთან ერთად დაეუფლოს სახელმწიფო ენას, შეინარჩუნოს თავისი და გაეცნოს დომინანტი ერის კულტურასაც.

ამ მოდელის ძლიერი მხარე ის არის, რომ მისი განხორციელების შემთხვევაში ეთნიკური უმცირესობები სასკოლო ცოდნის პარალელურად, შეძლებენ სახელმწიფო ენის შესწავლას ისეთ დონეზე, რომ მათთვის ეროვნული გამოცდების ჩაბარება პრობლემად აღარ იქცევა, ენის ცოდნა მათ ხელს შეუწყობს ჩაებას სახელმწიფოს მშენებლობაში და მოეხსნათ გაუცხოების გრძნობა. შედეგად მივიღებთ ადგილობრივ კადრებს, რომლებიც თავის თემში უზრუნველყოფენ სახელმწიფო ენის დაუფლებას, (გგულისხმობთ ენობრივი გარემოს შექმნას). დაიზოგება თანხები, რომელიც გამოიყოფა იმ პედაგოგებისათვის, ვინც მოხალისედ მიდიან

აზერბაიჯანულ სოფლებში, მაგრამ ამ მოდელის განხორციელება დროშია გაწეილი. ასევე გასათვალისწინებელია, არასათანადოდ მომზადებულმა მასწავლებლის მხრიდან მოსალოდნელი პროგრამული ჩავარდნებიც. აღნიშნული ალტერნატივის განხორციელება გამოიწვევს დანახარჯების ზრდასაც, რადგან თუ აქამდე დაწყებით კლასებში ერთი მასწავლებელი მუშაობდა, დღის წესრიგში დადგება ერთდროულად ორი მასწავლებლის მუშაობა, შესაძლებელია მოზარდს გაუჭირდეს ორი ენის ერთდროული შესწავლა (საუკეთესო შემთხვევაში ასევე შესაძლებელია ერთმა მასწავლებელმა იტვირთოს ორივე ენაზე საგნის გაძღოლა, თუმცა ამის ალბათობა ეთნიკური უმცირესობებით მჭიდროდ დასახლებულ რეგიონებში ნაკლებია). აღნიშნული მოდელის დადებით მხარედ უნდა ჩაითვალოს საერთაშორისო გამოცდილების არსებობა, პირველი ნაბიჯები, რაც გადადგმულია ჩვენს ქვეყანაში მულტილინგუური განათლების დასამკვიდრებლად.

ჩვენ მიერ წარმოდგენილი პრობლემის გაწყვეტის თაობაზე არსებულ ალტერნატივებს შორის გრადაციის დასადგენად ჩვენს მიერ გამოყენებული იქნა სხვადასხვა კრიტერიუმები, რომლებმაც მოგვცა

შესაძლებლობა მიზანთან ყველაზე მიახლოებული ალტერნატივის ასარჩევად წარმოდგენილი პრობლემის გადაწყვეტისათვის. ამ კრიტერიუმებით მოვახდინეთ წარმოდგენილი პოლიტიკის შედარება და ანალიზი.

ამ კვლევისათვის ჩვენს მიერ გამოყენებული იქნა შემდეგი კრიტერიუმები.

- ეთნიკური უმცირესობებისთვის სახელმწიფო ენის სწავლების მოტივაციის ამაღლების ხარისხი;
- ალტერნატივის განსახორციელებლად საჭირო დრო
- ალტერნატივის ღირებულება;
- საზოგადოებრივი აზრი;
- ეთნიკური უმცირესობებისთვის დასაქმების მაჩვენებლის ზრდის შესაძლებლობა;
- ალტერნატივის ფარგლებში გათვალისწინებულ ღონისძიებათა მოქმედების არეალი;
- ადგილობრივი თემის დაკმაყოფილების ხარისხი;
- პოლიტიკური კულტურის ზრდის მაჩვენებელი

ჩვენს მიერ ალტერნატივებს შორის არჩევანის გაკეთებისას განვსაზღვრეთ თითოეული ალტერნატივის ძლიერი და სუსტი მხარეები, მოვახდინეთ ამ ალტერნატივების განვითარების საუკეთესო და უარესი სიტუაციების განხილვა და

შესაბამისი არგუმენტაციის საფუძველზე მოვახდინეთ არჩევანი.

მისი განხორციელება, ჩვენი აზრით, შემდეგი თანმიმდევრობით უნდა განხორციელდეს:

1. პროგრამის მოსამზადებელი ეტაპი - მასწავლებლები, სკოლა, ადმინისტრაცია და მშობლები უზრუნველყოფილი უნდა იყვნენ სათანადო ინფორმაციით პროგრამისა და მოსალოდნელი შედეგების შესახებ, რათა მოხდეს ადეკვატური დამოკიდებულების უზრუნველყოფა და უარყოფითი განწყობების მინიმიზირება;
2. მასწავლებლების გადამზადება ბილინგვური სწავლებისთვის, და ახალი კადრების მოზიდვა
3. დაწყებითი კლასების მასწავლებლის სერთიფიცირების განსხვავებული სისტემის შემუშავება, რათა შესაძლებელი შეიქმნას რეფორმის წარმატებული დანერგვა
4. პედაგოგთა გადამზადებისათვის დამატებითი ვაუჩერების მოძიება და დაფინანსება
5. ბილინგვური სწავლების დანერგვა დაწყებითი კლასებიდან და სასწავლო-მეთოდოლოგიური სახელმძღვანელოს სახით „თავთავეს“ გამოყენება.

ბილინგვური სწავლების მოდელის დასანერგად ასევე სასურველი იქნება:

- შეიქმნას საკონსულტაციო ორგანო;
- პროცესში აქტიურად ჩაერთონ მშობლები,
- გაიზარდოს პედაგოგთა დაინტერესების ხარისხი
- ეთნიკური აზერბაიჯანელებით დასახლებულ სოფლებში შეიქმნას საზაფხულო სკოლები ენის არაფორმალური შესწავლისათვის.

შემოთავაზებული მოდელის განხორციელების შემთხვევაში მოსალოდნელი იქნება შედეგის სახით ვიხილოთ სკოლადამთავრებული ახალგაზრდა, რომელსაც ექნება მაღალი მოტივაცია, ჩააბაროს ეროვნულ უმაღლეს სასწავლებლებში და მონაწილეობა მიიღოს ერთიან ეროვნულ გამოცდებში; იგი თავს გრძნობს მულტიკულტურული საზოგადოების წევრად, აღარ ექნება გაუცხოების განცდა, განათლების მთავარი დანიშნულებაც სომ ესაა: ხელი შეუწყოს ყველა მოსწავლის ინტელექტუალურ, სოციალურ და პიროვნულ განვითარებასა და სრულყოფილ საზოგადოებრივ ინტეგრაციას.

Lali Dalakishvili

Teacher of Bolnisi Language House

State language learning situation of Azerbaijani population in Bolnisi

ABSTRACT

The researches conducted on ethnic minority issues in Georgia is mentioned that they still perceive themselves to be alienated. The main obstacles to integration is the lack of the knowledge of state language. In terms of language learning comparison with previous years there were carried out a lot of works in Bolnisi region. The article presents the problems of Georgian, as a second language learning through bilingual education, outlets and recommendations.